

Els vents

JORDI ELIAS / ENRIC VALOR

LA ROSA DELS VENTS

La *rosa del vents* és el cercle on apareixen marcats els trenta-dos rumbos en què queda dividit l'horitzó, amb un rumb per cadascuna de les parts; també indica la línia descrita per una nau en adreçar-se cap a un punt determinat.

Segons el llenguatge nàutic, els quatre punts cardinals no són anomenats d'acord amb l'ordre habitual, sinó d'acord amb el moviment de les agulles del rellotge. Els vents corresponen als punts cardinals, i, descrits segons l'ordre expressat, són: *tramuntana* –millor que *nord*–, *llevant*, *migjorn* o *sud* i *ponent*.

ELS VUIT VENTS PRINCIPALS

Cadascun dels quadrants o quarts de la circumferència té al centre un altre vent. Sempre segons la direcció de les agulles del rellotge; aquests vents són: *gregal*, *xaloc*, *llebeig* o *garbí* i *mestral*.

La relació completa dels noms dels vuit vents és, doncs: *tramuntana*, *gregal*, *llevant*, *xaloc*, *migjorn*, *llebeig*, *ponent* i *mestral*. Aquests vuit vents són anomenats principals.

LA TRAMUNTANA

Al País Valencià, aquest vent és fort i fred en el Maestrat, i arriba a assotar les belles terres de la Plana de Castelló; també se'n deixen sentir els efectes a les hortes de València i la Ribera de Xúquer; i a les muntanyes meridionals, el cor de les quals és Alcoi, hi té fama de fred i gelador, per bé que no violent. En les terres alcoianes és molt viu aquest refrany: «La tramuntana no té abric i home pobre no té amic.»

Al nord-est de Catalunya i a l'illa de Menorca és molt freqüent. Els menorquins tenen com a màxim enemic de l'illa la tramuntana, que arriba a fer créixer tombats els arbres illencs. Mallorca, en canvi, compta amb la protecció de les altes serres del nord.

El cel sol presentar, quan bufa aquest vent, un blau puríssim.

EL GREGAL

Vent del nord-est molt important, puix que origina grans temporals d'aigua o neu en el País Valencià i afecta la producció agrícola d'amples extensions de terres de secà. Entre els mariners té mala reputació. Al País Valencià, en solen dir, a més de *gregal*, *arbonès*, reducció de *narbonès*, o siga, de Narbona.

Sol bufar de febrer a maig i d'octubre a desembre. A la rodalia d'Albaida, Alcoi, Castalla, Biar i Elx l'anomenen *provença*. Aquest vent és el que ha portat sempre a Alcoi les nevades més espectaculars, com la de 1926, que diposità una capa de neu de dos metres de gruixa i aïllà la ciutat totalment durant divuit dies.

EL LLEVANT

A les comarques costaneres és un vent molt plovedor, benigne i regular. «Llevant, aigua per davant» (Catalunya i País Valencià). «Llevant de matina, prepara la capotina» (la Marina). «El llebeig la mou i el llevant la plou» (Alcoi). «El ponent la mou i el llevant la plou» (refrany popular en tot el País Valencià). Totes aquestes dites expressen bastant bé el caràcter d'aquest vent a la terra nostra. A la mar és dur i provoca marors que dificulten la pesca i la fan força perillosa.

La pluja de llevant no sol saltar les muntanyes alcoianes, i no arriba en absolut a les terres interiors valencianes de Castalla i Biar.

EL XALOC

En totes les costes de Catalunya, del País Valencià i de les Illes Balears, el vent que ve del punt del sud-est s'anomena *xaloc*, paraula que deriva de l'àrab «shalúq». A la Catalunya occidental i al Maestrat, sol rebre el nom de *marinada* o *vent marí*. Els mariners valencians i tarragonins l'anomenen *penagall* o *penagai*, i a Castelló de la Plana *benagai*, que significa en àrab *infeliç* o *innocent*. Als pobles del peu de la serra Aitana en solen dir *figuerol*, o siga, vent fluixot, babau, que no té força per a ventar a les eres.

Com diu el professor Sanchis Guarner en el seu llibre *Els vents segons la cultura popular*, el *xaloc* és un altre dels vents mediterranis famosos, càlid, humit i polsós, motivat per les variacions de pressió del gran desert del Sàhara.

A l'estiu és asfixiant, sobretot a les costes; però a l'hivern, quan arriba a les altituds de les serres meridionals, porta pluja i, de vegades, fins i tot neu, la qual cosa justifica el refrany alcoià: «Xaloc, tanca la porta i fes bon foc.»

EL MIGJORN

Vent que bufa del sud, com el seu nom anuncia. Al Rosselló l'anomenen *vent d'Espanya*, a la Ribera de Xúquer *xatví*, i a Elx i altres pobles meridionals valencians *cartagena*, sobretot quan bufa a l'estiu. Llavors fa granar massa de pressa els blats, amb la qual cosa els grans no quallen bé i tenen poca farina.

Als hiverns i primaveres és un vent apreciat perquè sovint duu pluja, com palesen els següents refranys: «Vent de migjorn, pluja de jorn» (l'Empordà); «Migjorn, aigua enjorn» (Cullera); «Migjorn brut i tramuntana neta, prest tindrem aigüeta» (Menorca). En el mar, dificulta la navegació com tots els vents meridionals.

EL LLEBEIG

Aquest vent bufa del sud-oest, i el seu nom deriva de l'italià «libeccio» (del llatí «libs»). La denominació *llebeig* és molt antiga en el nostre idioma, puix que ja la trobem en la *Crònica de Jaume I*. És la més emprada en moltes

comarques del País Valencià i de les Balears i en bona part de les costes de Catalunya.

Tanmateix, rep també uns altres noms: *garbí* i *morisc*. El primer s'ha pres fa segles de l'àrab «gharbí», que vol dir *occidental*, i es diu bastant a Catalunya i al País Valencià. A les terres interiors i meridionals valencianes és molt freqüent dir-ne *morisc* i reservar erradament el nom de *llebeig* al vent del sud o del sud-est, especialment com a brisa marina.

Vent bastant irregular, bufa fort de vegades a darreries d'hivern o d'estiu. Porta sovint tronades i alça molt la maror.

EL PONENT

El nom d'aquest vent, que bufa de l'oest, és molt general en tots els països de llengua catalana. És impetuós, generalment sec i molt sovint perjudicial per a la nostra agricultura, sobretot a l'estiu. Les seues alenades abrasadores fan malbé les tendres plantes a les hortes de Castelló, València i la Ribera de Xúquer o de l'extrem meridional del País Valencià. A l'hivern i a la primavera és particularment constant i fort i sol dur borrasques als massissos muntanyosos occidentals, però que no arriben a la costa.

EL MESTRAL

El *mestral* és considerat com el senyor dels vents, des del Rosselló, dellà el Pirineu, fins als litorals valencià i balear. El nom *mestral* procedeix del llatí *magistrale*, de *magister*, 'mestre, principal'.

En algunes terres interiors nostrades en diuen *cerç*.

És temible per fort i violent, sobretot en alta mar, i també a les planes de Castelló i València, on origina quasi totes les gelades generals de la taronja. A la plana d'Alacant bufa amb inusitada violència des de les serres d'Alcoi. A la Foia de Castalla, entre Biar i Alacant, és fort i persistent i molt gèlid, i en diuen *tramuntanal* (nom que ja esmentava el gran poeta valencià Ausiàs Marc).

EL VENT I LA GENT

Els habitants de l'Empordà (important comarca del nord-est de Catalunya) tenen fama d'impetuosos i exagerats. Les característiques serien degudes a la persistent *tramuntana* d'aquell terreny, als seus xiulets i brams, al clima abrupte i dur que produeix. L'habitant del Camp de Tarragona també té la sensibilitat acusada pel vent, i, en aquest cas, pel *mestral* que hi domina. D'ací ve el refrany: «Gent del Camp, gent del llamp.»

En el País Valencià es nota ben clara una diferència temperamental entre els fills de les terres altes i exposades als vents durs de *tramuntana* o *tramuntanal*, com les altures del Maestrat o les foies de Beneixama i Castalla, i els de les terres baixes, més rialleres i abrigades, com les planes de la costa, vertaders jardins tranquils la major part de l'any.

(Del llibre *Llebeig* de Pere Riutort)

